

Etnocentrisme

Hvorfor læse denne tekst...

Etnocentrisme betyder at bedømme andre kulturer ud fra ens egne kulturelle værdier, forståelser og adfærdsnormer. Det er ikke nogen overraskelse, at europæiske læseplaner er etnocentriske, eller specifikt eurocentriske. Det faglige indhold og vinkling samt undervisningsmetoderne er aldrig 'neutrale.' At få øje på, erkende og reflektere på denne forudindtagethed, vil gøre det muligt at forbedre undervisningen af alle elever i denne stadigt mere mangfoldige verden.

Historisk kontekst

Etnocentrisme henviser til tendensen til at opfatte og bedømme verden ud fra perspektiverne for ens egen kultur. I den forstand er det en slags truisme, da alle mennesker opfatter og bedømmer verden ud fra beliggende kulturelle perspektiver indlejret i bestemte værdisystemer. Etnocentrisme henviser til kulturelle selvfølgeligheder og fordomme, der bliver institutionaliseret, indlejret i social struktur og strækker sig uden for grænserne for de samfund og kulturer, hvor de opstod. Det refererer til almindelige tendenser til at parade bestemte verdenssyn, som om de er universelle. Eurocentrisme er for eksempel tæt knyttet til historier og processer for kolonialisme og imperialism, hvor der blev konstrueret særlige synspunkter på race, køn og social klasse. Baker(2008) identificerer etnocentrisme i uddannelse som en form for "kognitiv imperialism", der positionerer vestlige måder at vide, undervise og lære som overlegne.

Kritik af etnocentrisme i antropologien frembragte en metodologisk afhængighed af kulturel relativitet som et redskab til at udforske og imødegå etnocentriske verdenssyn og fordomme. Dette var ikke moralsk relativisme, men snarere en vigtig ide om, at ethvert verdensbillede altid i starten er partielt og bestemt, og at ingen verdensbillede således kan hævde universalitet.

a) Diskussion

Udtrykket etnocentrisme blev først anvendt i antropologi af Franz Boas (1858-1942), en af grundlæggerne af amerikansk antropologi. Han brugte den til at beskrive dominans og udbredelse af tanker og praksis, der privilegerer "europæeren" som den højeste form for evolutionær udvikling, en fælles opfattelse, der havde gennemsyret det offentlige rum og især videnskaben og akademiet. Boas var især imod evolutionær hierarkisering og rangordning af mennesker og kulturer i racekategorier og antog større eller mindre værdi i henhold til deres placering i et forestillet værdisystem. For at bekæmpe etnocentrisme indrømmede Boas kulturel relativitet som et metodisk værktøj, der gjorde det muligt for antropolog at undersøge og forstå andre kulturer i deres egne udtryk. Dette omfattede udsættelse af dommen, indtil den var bekendt med den aktuelle kultur gennem forpligtelse til langsigtet etnografisk forskning (Moore, 2002, Barnard, 2011).

TRANSCA

Diskussioner omkring kulturel relativitet har fået antropologer til at erkende, at netop de begreber, vi bruger til at beskrive og klassificere verden, er etnocentrisk i den forstand, at de bygger på et bestemt sprog og kulturelt perspektiv. Siden Boas æra har ideer om kulturel relativitet kommet ud over antropologien. På andre områder blev relativitet ikke forstået som et metodologisk og analytisk værktøj, men snarere knyttet til ideer om moralsk relativisme (det er OK i den kultur ...) og menneskelig adfærd som kulturelt bestemt (det er deres kultur ...).

Den kendte antropolog Lila Abu-Lughod (2008) beskæftigede sig med, hvordan vi kunne balancere mellem ureflekteret etnocentrisme og for frit udvidet relativisme.

Igen, når jeg taler om at acceptere forskel, antyder jeg ikke, at vi skal give afkald på at være kulturelrelativister, der respekterer alt, hvad der foregår andre steder som 'bare deres kultur'. Jeg har allerede diskuteret farerne ved 'kulturelle' forklaringer; 'deres' kulturer er lige så meget en del af historien og en sammenkoblet verden som vores. Det, jeg går ind for, er det hårde arbejde, der er involveret i at anerkende og respektere forskelle - netop som produkter af forskellige historier, som udtryk for forskellige omstændigheder og som manifestationer af forskelligt strukturerede ønsker (Abu Lughod 2008: 787).

Mens Abu-Lughod her henvender sig til antropologer, kan det samme gælde for lærere på alle uddannelsesniveauer, der underviser på tværs af de sociale og kulturelle forskelle, der er repræsenteret i et klasseværelse.

b) Praktisk eksempel

Joanna DaCunha (2016) giver et indblik i rækken af workshops, hun gennemførte i USA med multiraciale grupper af studerende fra 13-18 år med det specifikke mål at forstyrre deres eurocentriske uddannelse gennem en læseplan for social retfærdighed oprettet for at hjælpe studerende med farve i at udvikle en kritisk bevidsthed og selvbevidsthed. Ved hjælp af Critical Race Theory og andre teoretiske rammer gennemførte de en række workshops, der havde til formål at fremme ungdoms selvbevidsthed og kritiske bevidsthed gennem selv, samfundsmæssig og global bevidsthed ved at udfordre den dominerende hvide diskurs og undervise studerende om deres sorte og latino samfund ved at engagere sig med populærkultur og historie. Workshops omfattede studerende, der analyserede musiktekster, lavede poesi, lærte om mediarepræsentation, sociale bevægelser og især marginaliserede kulturer. Som et resultat blev andre af livets realiteter behandlet, hvilket gav de unge selvtilid og sans for værdien af deres egne kulturelle baggrund.

Tænk videre:

- Hvordan tænker du på ideerne om *fremskridt* og *vækst*? Underviser du i forhold til disse begreber? På hvilke måder? Er ideen om *fremskridt* etnocentrisk?
- Har det faglige indhold, du underviser, en partikulære forfatter og historie (som fx i litteratur og kunst)? Eller underviser du ud fra en tilsyneladende "universel" viden (som fx geografi eller

TRANSCA

matematik)?

- Reflekter over om hvordan du opfatter målgruppen for din undervisning. Hvor har du denne opfattelse fra? Hvordan blev det produceret og forandret over tid?
- Søg eksempler på en 'universel viden' som vi ikke længere abonnere på. Hvordan skabes 'universelle' forståelser fx af didaktik eller pædagogik?
- Hvilke læringsstile abonnerer du på? Underviser du alle dine elever på samme måde? Er indholdet af dine klasser altid det samme, eller tilpasser du det til dine elever?

KEY-WORDS/ KRYDS-REFERENCER

Eurocentrisme, Kulturrelativisme, Kolonialisme

Litteratur

Abu-Lughod, L. (2002). "Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others". *American Anthropologist* 104(3), 783-790.

Baker, M. (2008). *Teaching and Learning About and Beyond Eurocentrism: A Proposal for the creation of an Other School*. Retrieved April 25, 2020, from: https://www.academia.edu/1516858/Teaching_and_Learning_About_and_Beyond_Eurocentrism_A_Proposal_for_the_Creation_of_an_Other_School

Barnard, A. (2000). *History and Theory in Anthropology*. Cambridge University Press.

Brown, M. (2008). Cultural Relativism 2.0 *Current Anthropology*, 49(3), 363-383.

DaCunha, J. (2016). "Disrupting Eurocentric Education through a Social Justice Curriculum". *International Development, Community and Environment (IDCE)*. Master's Paper. Clark University. Retrieved April 25, 2020, from:

https://commons.clarku.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1087&context=idce_masters_papers

Hylland Eriksen, T. (1995). *Small Places, Large Issues. An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. London: Pluto Press.

Moore, J. D. (2002). *Visions of Culture: An Introduction to Anthropological Theories and Theorists*. AltaMira Press.

Authors: Jelena Kuspjak, Danijela Birt Katić (CROATIA)

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use, which may be made of the information contained therein.

